

TL 4014 Sovyet Dönemi Dil Siyaseti

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

1. Hafta

Ders Tanıtımı:

E. Gellner'in (2006) ulusal kimliklerin inşası sürecinde *yüksek kültürün* inşası üzerinde durmaktadır. Yüksek kültüre ulaşım süreci içerisinde ulusal dillerin inşası kadar ulusal yazı dilleri ile desteklenen farklı kurumların inşası da önemli rol oynamaktadır. Millet olgusunu tarihsel olarak analiz eden kuramcılardan farklı olarak Sovyet kuramcılar özcü ve evrimci olguların iç-içe geçmiş olduğu ikili bir yaklaşım ile millet olgusunu ele almışlardır. Bir yandan etnik gruplar ulusal bütünlüklerini E. Gellnerin ifade ettiği gibi yüksek bir kültür etrafında inşa ederken, diğer taraftan sosyalist içerikte inşa edilen ulusal kültürlerin işçileri ise diğer milletlerin işçileri ile B. Anderson'un ifadesinden biraz daha farklı olarak aynı enternasyonal cemaatin parçası oldukları hayalini kurarak özcü olan millî anlayışa evrimsel bir boyut kazandırmaktadırlar. Bu makalede yukarıda bahsedilen olgu Tuva örneğinde incelenecektir.

Dersin Çerçevesi:

Ulusal kimliklerin inşasında pek çok olgunun yanında E. Gellner'in (2006) üzerinde durduğu toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında yüksek kültürün inşası önde gelen gereksinimlerin başında gelmektedir. Eğitim politikaları ise ulusal yüksek kültürün inşasında hiç şüphesiz önde gelen bir başka önemli faktördür. Ulusal yapının güçlendirilmesinin amaçlandığı bir eğitim sisteminden geçen genç nesiller eğitim süreci sonucunda içerisinde doğuştan elde ettikleri primordial toplum tasavvuru (Teziç, 2013, ss. 109-113) elde etmiş olacaktırlar. Böyle bir ulusal tasavvur kuşkusuz bölgesel, etnik ve diğer toplum

tasavvurlarının ötesine geçip genç nesillerin kendilerini ait oldukları ulusal yapı ile tanımlamalarına yol açacaktır. Yüksek kültüre ulaşım süreci içerisinde gerek eğitim gerekse diğer programların geliştirilmesi oldukça geniş bir süreçtir. Özellikle daha önce uluslaşma tecrübesi yaşamamış toplumlar açısından konu ele alındığında bu programların ilk basamağını ulusal dillerin inşa süreci oluştururken ilerleyen süreç içerisinde ulusal dilin kullanım yolu ile desteklendiği farklı kurumlar (okullaşma, basın yayın, müzecilik gibi) da inşa edilmektedir.

Bu dersyılında 1921 yılında kurulan Tannu-Tuva Halk Cumhuriyetinde uluslaşma süreci içerisinde yazı dilinin inşası, okullaşma, basın yayın ve müzecilik gibi alanlarda yapılan farklı politikalar ele alınırken aynı zamanda Sovyetler Birliği ile kurulan ikili anlaşmaların bu politikalar üzerindeki etkileri incelenecektir. Bu inceleme esnasında üzerinde durulacak temel nokta ise ideolojik olarak Sovyet Yüksek Kültürünün ne şekilde Tuva Yüksek Kültürünün içerisinde bir dönüştürücü olarak rol aldığıdır.

Bu sorun ele alınırken tarihsel ve teorik yaklaşımın yanında Tuva yazı dilinin inşası ve yazı dilinin pekiştirilmesinde kullanılan eğitim politikalarının yanında, Tuva'da basın yayın hayatının gelişmesi ve görsel öneme sahip olan müze faaliyetlerinin seyri makalenin sorunsalı doğrultusunda irdelenecektir.

Ders Döneminin kısaca gözden geçirilmesi:

Millet olgusunu enternasyonal bir çerçevede ele alan Sovyetler Birliği, milletler politikasını form olarak millî, içerik olarak sosyalist bir anlayış üzerine inşa etmiştir. Geliştirmiş olduğu bu yaklaşım çerçevesinde endüstrileşme, üretimde kolektivizasyon ve kültür devrimi gibi kavramları bir araya getirerek üretmiş olduğu söylemi milliyetlerin psiko-ideolojik özleri içerisinde yerleştirmiştir. Diğer bir deyiş ile burjuva milliyetçiliği olarak tanımladığı

milletlerin tarihi sınıfsal içerikleri enternasyonal proleter devrimci değerler ile yeniden doldurularak milliyetlerin kültürleri sosyalist bir içerikte yeniden yapılandırılmıştır. Sosyalist millî kültürün inşası yazı dilinin geliştirilmesi ve bunu destekleyen farklı kurumlar yolu ile yapılmıştır. Yukarıda da detaylı olarak incelendiği üzere okullaşma, basın yayın ve müzecilik gibi olgular millî yazı dilinin inşası ile ilişkili olgulardır. Diğer bir deyişle öncelikle millî yazı dili ve onunla bağlantılı olarak okullaşma, basın yayın ve müzecilik millî kültürün sosyalist bir içerikte inşa edilmesi sürecinde ideolojik birer araç olarak kullanılmıştır.

Tuva özelinde ele aldığımız bu yazıda 1921 yılında yeni bağımsızlığına kavuşan Tannu-Tuva Halk Cumhuriyetinin ulusallaşma süreci içerisinde Sovyetler Birliği ile girmiş olduğu ilişkiler ağında ulusal yüksek kültürünün nasıl enternasyonal bir içeriğe dönüştüğüne şahit olduk.

Millet olgusunu tarihsel olarak analiz eden kuramcılardan farklı olarak Sovyet kuramcılar özcü ve evrimci olguların iç-içe geçmiş olduğu ikili bir yaklaşım ile millet olgusunu ele almışlardır. Bir yandan etnik gruplar ulusal bütünlüklerini E. Gellner'in ifade ettiği gibi yüksek bir kültür etrafında inşa ederken, diğer taraftan sosyalist içerikte inşa edilen ulusal kültürlerin işçileri ise diğer milletlerin işçileri ile B. Anderson'un ifadesinden biraz daha farklı olarak aynı enternasyonal cemaatin parçası oldukları hayalini kurarak özcü olan millî anlayışa evrimsel bir boyut kazandırmaktadırlar.

Dönem boyunca detaylı bir şekilde incelendiği gibi her ne kadar millî kültürün inşasında ulusal yazı dilleri özcü bir mantık ile inşa edilmiş olsa da yazı dilinin inşasından sonra gerek eğitim sisteminde gerek basın alanında gerekse müze sergilerinde millî “bizim” üzerine proleter-enternasyonal biz inşa edilmiştir.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2018) Sovyet Döneminde Tuva Yüksek Kültürünün İnşası. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 29. Ss.141-168.

Yardımcı Kaynaklar

Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler. Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması.* (İ. Savaşır. Çev). Metis yayınları.

Ertürk, S. (1986). *Türkiye'deki bazı eğitim sorunları üzerine düşünceler.* Yelken Teper yayınları.

Killi - Yılmaz. G. (2010). *Kuzey ve Güneydoğu Sibiry Türklerinin Dil Durumu.* Köksav Yayınları.

Yabancı Yardımcı Kaynaklar

Gellner, E. (2006). *Nations and nationalism.* New York, Cornell University press.

Vasilenko, V. A. (2013). "Uryanhayskiy Vopros" v Politike Rossii i Mongolii (XVII- Pervaya Polovina XX vv.). *Aktual'nie Voprosı İstorii Rossiysko-Mongol'kih otnoşeniye Pervoy Çetverti XX Veka,* (M.A. Vinokurov, Ed.) İçinde (ss. 132-147). İrkutsk : İzd-vo BGUEP.

(1969) Zakonomernosti razvitiya literaturih yazıkov narodov SSSR v sovyetskuyu epohu. Osnovniye protsessı vnutristrukturного tazvitiya tyurskih finno-ugorskih i mongol'skih yazıkov. Moskova: Nauka.